

Kapitola 1

STRÝČEK LÉKÁRNÍK

Květen 1944. Osvětim, největší nacistický chrám průmyslové genocidy, pracuje na plné obrátky. Ve zběsilém vyvrcholení své snahy o vyhubení evropského židovstva se Třetí říše chystala poslat do osvětimských plynových komor 800 000 maďarských židů. Místo, které se stane synonymem pro masové vraždění, se snažilo zvládnout přívál nových obětí. Do tohoto zmatku dorazil i rumunský lékař Mauritius Berner s manželkou a dětmi. Bernerovi s osmdesáti sousedy z Maďarskem ovládané Transylvánie se tam dostali krátce před svítáním, po třídní mučivé cestě v přečpaném dobytčáku.

Berner později vzpomínal: „Sundali zámky a řetězy a dveře se otevřely. V nepopsatelném nepořádku tam ležely obrovské hromady kufrů, tisíce zavazadel.“

Další, surreálnou siluetu na pozadí silných reflektorů tvořil šik příslušníků SS se štěkajícími vlčáky.

„Nedokázal jsem pochopit, kde jsme, co se stalo, proč vidím obraz úplně zkázy. Když jsme se podívali o pár set metrů dál, mezi dvě řady kolejí, spatřili jsme dva tovární komíny, ze kterých šlehaly vysoké plameny, ohnivé sloupy... Na první pohled to vypadalo, že nádraží je vybombardované... Ty obrovské plameny šlehající z komínů mě přesvědčovaly, že jsme se ocitli v nějakých železárnách nebo u vstupu do Dantova Pekla.“

Doktor Berner navzdory svým obavám uklidňoval manželku a děti. „Hlavní je, aby nás pět zůstalo pohromadě. Nikomu nedovolíme, aby nás rozdělil.“

A v tu chvíli se před nimi objevil důstojník SS.

„Muži napravo, ženy nalevo.“

„Okamžitě mě oddělili od ženy a dětí,“ vzpomínal Berner. Posouvali se ve dvou samostatných zástupech vzdálených jen pár metrů.

„Pojď sem, drahý, a polib nás,“ zvolala jeho žena.

„Rozběhl jsem se k nim. Zlíbal jsem manželku a děti se slzami v očích a s hrdlem staženým žalem. Podíval jsem se ženě do očí, do těch velkých, smutných, krásných očí, naplněných strachem ze smrti. Děti se na mě dívaly mlčky a následovaly matku. Nedokázaly pochopit, co se děje.“

Jeden voják postrčil Bernera zpět do řady mužů. Za několik minut někdo zvolal: „Lékaři se seřadí tady!“ Berner se přidal do skupinky, která se shromáždila u nákladních vozů Červeného kříže. Tam spatřil dokonale upraveného kapitána SS s bílými rukavicemi. Stál před zástupem nově příchozích, který se podél kolejí táhl na čtyři stovky metrů. Když kolem něj procházeli, důstojník SS ukazoval palcem doprava, nebo doleva. A zástup se tak znovu dělil. Až později se Berner dozvěděl, že tím důstojníkem byl Josef Mengele a že pohyb jeho palce doleva znamenal pro dotyčného okamžitou smrt.¹

Pár kroků za Mengelem stál další důstojník SS, malý, podsaditý muž, k Bernerovi otočený zády. Řídil vězně, které Mengele roztrídil. V jednu chvíli se tento důstojník otočil. Berner užasl, zakroutil hlavou a protřel si oči, aby měl jistotu, že se nemýlí. Tím majorem SS na konečné v Osvětimi nebyl nikdo jiný než Victor Capesius, lékárník z Bernerova rodiště.

Ve třicátých letech býval Capesius milým, sympatickým obchodním zástupcem IG Farben, německého giganta, chemického a průmyslového konglomerátu. Capesius prodával léky farmaceutické firmy Bayer, dceřiné společnosti IG Farben.²

„Po začátku války Capesius zmizel,“ řekl Berner. „Znovu jsem se s ním setkal, když naše rodina přišla do Osvětimi. Ano, byl to opravdu on, starý známý dr. Capesius.“³

Berner se pomalu posunul tak blízko, aby ho Capesius slyšel. A pak na něj vychrlil pár slov.

„Vzpomínáte si na mě?“ Požádal Capesia, aby se mohl znovu sejit s manželkou, dvanáctiletou dcerou a devítiletými dvojčaty.

„Dvojčata?“ Zdálo se, že Capesia to zaujalo.

Capesius Bernerovu ženu a děti vyhledal s dalším lékařem SS, dr. Fritzem Kleinem. Rodinu odvedli před Mengeleho, který soustředěně pozoroval dlouhé řady nových vězňů.

Klein řekl Mengelemu o dvojčatech.

Mengele byl posedlý získáváním dvojčat pro své experimenty. Jelikož se však v té době vývoj války obracel proti Říši, věděl, že už si nebude moci dvojčata dlouho vybírat.

„Jednovaječná, nebo dvojevaječná?“ zeptal se Mengele.

„Dvojevaječná,“ odpověděl Klein.

„Později,“ odmítl ho Mengele. „Na to teď nemám čas.“

„Takže teď se vrátí do své skupiny,“ řekl Capesius vzlykajícím Bernerovi. „Neplačte. Vaše žena a děti se jdou jenom vykoupat. Za hodinu se s nimi zase sejdete.“⁴

Berner byl však poslán do jednoho z táborů nucené práce přidružených k Osvětimi. Teprve po válce se dozvěděl, že jeho rodina byla ani ne hodinu po příjezdu zavražděna plynem.

Toho dne poznali Capesia na rampě ještě další dva lidé. Stejným vlakem přijela dětská lékařka dr. Gisela Böhmová a její devatenáctiletá dcera Ella. Ta během strašlivé cesty uklidňovala dvojčata Bernerových. Když ženy spatřily Capesia, obě užasly.

I doktorka Böhmová znala Capesia jako zástupce firmy Bayer. V Schässburgu, kde se narodila, provozoval lékárnu, a jejího manžela, také lékaře, zásoboval léky. Jednou jim dokonce promítl reklamní film Bayeru.⁵

Ella měla na Capesia hezké vzpomínky z doby, kdy jí bylo dvanáct let a otec jí ho představil jako „strýčka lékárníka“. Daroval jí tehdy zápisník firmy Bayer. „Na ten notes od Bayeru jsem byla velice pyšná,“ vzpomínala Ella po letech. „Vytahovala jsem se s ním ve škole.“⁶ Capesius si s její rodinou občas vyšel na koupaliště a Ella vzpomínala, že se k ní choval velmi hezky.

Když ho Ella uviděla v Osvětimi, napadlo ji, že by jí a matce mohl pomoci oddělit je od tisíců ostatních. Nedokázala ho však na sebe upozornit. Jenom si říkala: „Co on tady dělá? Co může dělat lékárník na tak nešťastném místě jako je toto?“⁷